РЕВОЛЮЦІЯ

ЗОЛОТІ МАКІВКИ

Я маю поле, засіяне маком. Тобто, з ласки божої і милості моїх видавців, мені дано змогу щомісяця сплачувати службовцеві однієї контори різні золоті монети і, як компенсацію за це, набувати тимчасового права власності на засіяне маком поле. Це поле полум'яніє по схилах Підмонтських горбів. А внизу під ним — увесь світ. Віддалік, за срібними водами бухти, куриться Сан-Франціско, розлігшись на пагорбах, немов другий Рим. Біля нього гора Томалпайс втикає в небо свій зубчастий шпиль, а на півдорозі між ними — Золоті Ворота, де звичайно купчаться морські тумани. З нашого маківчаного поля ми часто бачимо вдалині блакить Тихого океану і пароплави, що завжди метушливо кудись поспішають.

— Яку радість матимемо ми від наших маківок! — сказала Вес.

— Звичайно, — відповів я. — А як заздритимуть нам бідолашні городяни, коли завітають до нас. Але ми розвіємо ці їхні недобрі почуття: вони підуть звідси, несучи в руках цілі снопи золотавих маківок.

— Ну, а ці штуки доведеться, звісно, прибрати, — додав я, вказуючи на численні уїдливі таблички (спадщина попереднього орендатора), що їх можна було побачити там і сям на огорожі:

"Особиста власність. Ходити заборонено".

— Чого це ми повинні не пускати бідних городян ходити по нашому полю? Хіба тільки тому, що вони, бачте, не мають честі бути з нами знайомими?

— Бр-р, яка гидота ці всі нахабні прояви влади! — по вгавала Вес.

— Як це все принижує людину! — підтримав її я.

— І псує такий чудовий краєвид! — підхопила вона. — Огидно!

— Паскудство! — гаряче вигукнув я. — Геть їх, оті таблички!

Я й Бес чекали, коли вже зацвітуть маківки. Чекали так нетерпляче, як можуть чекати лише спраглі на природу городяни. Я забув згадати, що над полем маку стояв будиночок — низенька, стара хатина, в якій ми вирішили, відмовившись від міських звичаїв, вести здорове життя якомога ближче до природи. Нарешті серед високих колосків пшениці з'явилися перші маківки, жовтогарячі й золотаві, і ми ходили побіля них, радіючи, немов п'яні від їхнього вина, і все повторювали одне одному: ось наші квіти! Часом серед тиші нас проривало безпричинним сміхом, а то на нас нападала соромливість, і ми крадькома одне перед другим бігали подивитися на свій скарб. А коли вогняна хвиля маківок залляла все поле, ми зняли такий крик, танцюючи й плескаючи в долоні, що мало не пошаліли.

А потім прийшли гунни. Я саме голився, коли стався перший наскок, — обличчя моє було в мильній піні, руку з лезом я затримав у повітрі, аби ще раз кинути погляд на своє улюблене поле. Далеко, аж ген на тім краю, я побачив дівчинку й хлопчика з букетами яскраво-жовтої здобичі. О, — подумав я, пойнятий незвичною благодушністю, — їхня радість — це моя радість! Як приємно, що на моєму полі діти рвуть маківки. Вони рватимуть їх ціле літо… Але щоб це були тільки маленькі діти, — поспішив я додати, — і щоб рвали вони тільки з того кінця поля! Останнє я сказав, завваживши, як сосеред пшениці під моїм вікном кивають мені стрункі золотаві красуні. І тільки тоді приклав я лезо до щоки. Гоління, бачте, це така справа, що вимагає повного зосередження, отож я вже не виглядав у вікно, поки не закінчив усієї процедури. А глянувши потому, аж отетерів. Де ж моє маківчане поле? Воно зникло… Хоча ні,

воно тут: онде край нього високі прямі сосни, онде магнолії, обтяжені цвітом, а там японська айва, що немов кров'ю скропила огорожу вздовж під'їзної алеї. Так, це те саме поле. Але де ж вогняна барва маківок, де стрункі золотаві красуні, що поколихувались поміж колосків пшениці під вікном? Я швидко накинув піджака і вибіг з хати. Вдалині зникали дві вели-юані яскраві кулі, оранжева й жовта: здавалося, що то сунуть полем дві величезні маківки...

Джонні,— сказав я своєму дев'ятилітньому небожеві, Джонні, якщо дівчатка знову прийдуть до нас рвати маківки, ти підійди до них і спокійно, чемно скажи їм, що цього робити не можна.

Настали погожі дні, і від сонячного тепла з лона землі виросло нове сяйво. Якось саме тоді до нас прийшла сусідська дівчинка і дуже ввічливо передала прохання своєї матері: чи не можна їй нарвати трохи маківок прикрасити кімнату. Бес дозволила, але я цього не знав і, побачивши серед поля дівчинку, замахав руками, наче семафор, і щосили загукав:

— Гей, дівчинко, дівчинко!

Вона — тільки п'яти миготіли, так хутко кинулась навтіки, а я, надзвичайно збуджений, пішов до Бес — розповісти, який могутній мій голос. Бес, рятуючи становище, поспішила до матері дівчинки — перепросити й пояснити, як усе сталося. Але та дівчинка й досі, коли де помітить мене, зараз же тікає, і я знаю, що її мати вже ніколи не буде до мене така щира, як була раніше.

Настали туманні, холодні дні, повіяли різкі, пронизливі вітри, день крізь день лив дощ. Городяни позабиралися в свої нори, немов щури під зливу. І, немов щури, яким ледве вдалося врятуватися, вони, скоро тільки випогодилось, повилізали на зелені схили Підмонту грітися під благодатним сонцем. І цілими табунами обсіли вони наше моле,

витолочуючи духмяну пшеницю, хтивими руками рвучи маківки аж із корінням.

— Я приб'ю табличку, щоб тут не ходили, — сказав я,

— Доведеться, — зітхнувши, погодилась Бес. — Ніде, мабуть, не дінешся.

Але ще й вечір не запав, як вона знову зітхнула:

— Здається, любий, твої застереження ні до чого Люди, либонь, розучилися тепер читати.

Я вийшов на ганок. Міська німфа в легенькій сукні і мальовничому капелюшку, зупинившись перед однією і моїх табличок, уважно її перечитувала. Пильну розважай вість помітно було в її рухах. Це була висока й ставна дівчина. Однак, рішуче змахнувши головою і війнувши спідницею, вона стала на коліна, пролізла під огорожею всередину, а коли звелася на ноги, то в обох руках у неї були вже маки. Я наблизився до неї, дуже тактовно договорив, і вона пішла. Після цього я прибив ще кілька табличок.

Колись давно ці схили були геть усі вкриті килимом маківок. Своєю волею до життя маківки спромоглися на певну рівновагу в боротьбі проти руйнівних ворожих сил навколо. Але городяни стали новою і страшною руїнницькою силою — рівновагу було порушено, і маківки мало не всі загинули. Бо люди воліли рвати маки з найдовшими стеблами і найбільшими квітками, а оскільки це закон природи — відтворювати до себе подібних, довгостеблий мак не встигав давати насіння, і на схилах залишилися самі низькі й миршаві маківки. Та й тих, низьких та миршавих, видніло тільки де-не-де. День у день і рік у рік городяни кишіли на Підмонті, отож пощастило вижити лише поодиноким геніям раси, — у вигляді миршавих квіточок, хирлявих і

недовгочасних, наче ті діти нетрів, що, не встигши розквітнути, передчасно досягають виснажливої безплідної пори зрілості.

Але на моєму полі маки почувалися чудово, — тут їх було захищено не тільки від варварів, а й від птахів. Колись на цьому полі сіяли пшеницю, яка, щоосені осипаючись, навесні сходила знову, і в її прохолодних заростях мачини ховалися від пильнооких співучих пташок. Поміж пшеницею маки підіймалися все вище й вище і виростали ще пишніші, ніж ті, що росли перше в чистому полі.

Отож городяни, дивлячись із голих горбів на моє вогняне поле, зазнавали лютої спокуси і — ніде правди діти — частенько їй піддавалися. їхньому становищу можна поспівчувати, але ще більше — долі моїх улюблених маківок. Там, де стебла пшениці затримують росу і переймають на себе сонячну спекоту, — грунт вологий, і з нього легше вирвати цілий мак із корінням, аніж зломити стеблину. Ну, а городяни, як і всі люди, вважають за краще йти лінією найменшого опору, — і з кожною вирваною квіткою вони забирали також багато тугих, не розквітлих пуп'янків, назавжди знищуючи тим самим і майбутню красу.

Один городянин, добродій середнього віку, з випещеними білими руками й неспокійними очима, особливо пожвавлював моє існування. За його поведінку ми прозвали його Прийди-ще-раз. Коли ми, стоячи на ганкові, просили його не рвати квітів, він, мовби нічого не чуючи, повільно вертав собі до огорожі, вдаючи, наче просто прогулюється. Аби посилити враження, він час від часу — їм о так само невимушено і ніби між іншим — нахилявся й зривав то одну, то другу маківку. З допомогою такого ошуканства йому завжди вдавалося спокійно собі відійти. він же приходив знову й знову, і навіть часто, і щоразу наривав добрий оберемок квітів.

Я глибоко переконаний, що життя городянина дуже неприваблиле. Воно має в собі щось таке, що породжує небезпечну сліпоту й глухоту і принаймні так було, певно, а тими городянами, які навідувались на моє поле. Коли я намагався пояснити їм, як неетично вони роблять, вони всі

до одного говорили, що не бачили прибитих на найвидніших місцях табличок, і, мабуть, тільки один з п'ятдесяти чув, коли ми гукали на нього з ганку. До того ж я помітив, що городян так само не можна наситити квітами, и к голодного жебрака — їжею. Як жебрак не розуміє, що з'їсти відразу п'ять фунтів м'яса набагато гірше, ніж з'їсти одну унцію, так і вони не здогадуються, що п'ятсот маківок, здавлених у сніп, далеко не такі гарні, ніж дві чи три квітки, якими можна досхочу намилуватися — і зеленим листям, і чарівними золотавими голівками.

Проте люди, позбавлені смаку, — це ще півбіди. Набагато гірші ті, що торгують квітами. Орди молодих негідників завдають мені втрат не лише зараз, але й на майбутнє,— і все це задля того, щоб, стоячи на розі вулиці, вигукувати: "Каліфорнійські маки! Лише п'ять центів за букет!" Що вже я тільки не роблю, а декому з них вдається заробляти на моєму полі щодня цілого долара. З особливою прикрістю пригадую я одну таку орду. Щоб розвідати, чи немає в нас собаки, хлоп'яки прийшли до заднього пінку з проханням: "Дайте, будь ласка, водички". їх напоїли й попросили не рвати квітів. Вони кивнули, втерлися І пішли попід самісінькою стіною будинку. Спочатку вони знищили всі квіти в мене під вікном, потім, розійшовшись пійлом, всі шестеро, кожен обома руками, почали плюндрувати середину поля. Ніяка буря не змогла б так блискавично і згубно винищити його. Я закричав на них, І нони кинулись урозтіч з оберемками колись чудових, а тепер знівечених маківок. А скільки вони їх витоптали? Цей напад, я переконаний, — найзухваліший з усіх піратських нападів, які будь-коли були на суходолі.

Якось я пішов ловити рибу, і саме тоді на нашому полі з'явилася жінка. Ні прохання, ні вмовляння з ганку ніяк на неї не впливали, і Бес послала дівчинку, щоб та попросила її не рвати маківок. А жінка спокійнісінько робила своє далі. Тоді Бес, незважаючи на спеку, сама пішла до неї. Жінка, не перестаючи рвати квіти, почала сперечатися з Бес, заперечуючи її права на володіння, вимагаючи підтвердження їх фактами й документами. При цьому вона все рвала квітки, не пропускаючи ні однісінької. Це була висока і надто кремезна гергела, а Бес — звичайна собі жінка, що нікому не вміє дати здачі кулаками.

Грабіжниця рвала й далі, аж поки набрала повні руки, потім сказала: "На все добре", — і велично пішла собі геть.

— Ну й зіпсувалися люди за останні роки, — стомлено сказала Бес увечері, коли ми сиділи з нею в бібліотеці.

А назавтра я вже був ладен погодитися з нею.

— Якісь жінка й дівчинка простують до маківок, — сказала мені наша служниця Мей. Я вийшов на ганок і почекав, поки вони надійдуть ближче. Вони промайнули поміж соснами, вийшли в поле, і коли вирвали з корінням перші маківки, я гукнув їм. До них було так футів із сотню. Обидві, почувши мій голос, оглянулися й подивились на мене.

— Прошу вас, не рвіть маківок, — попросив я їх. З хвилину вони постояли; потім жінка щось шепнула дівчинці, і обидві, немов по команді, нахилилися, і далі роблячи своє. Я загукав щосили, але вони обоє як оглухли. Тоді я так закричав, що дівчинка, здається, завагалася. Але жінка, все рвучи квіти, тихцем підбадьорювала малу.

Я пригадав про свисток, яким деколи кликав свого небожа Джонні. Це така жахлива річ, що нею можна б і мертвого підняти з могили, однак скільки я не свистів у нього, зігнуті спини не випростовувалися. З чоловіками то інша річ, але битись навкулачки з жінотою — це вже мене не приваблювало. І все ж цю жінку, що підбурювала дівчинку на злочин, я з радістю б відлупцював.

Я збігав у бунгало й схопив свою рушницю. Розмахуючи нею і страшенно лаючись, я кинувся на грабіжниць. Дівчинка заверещала й утекла в соснину, але жінка спокійно собі рвала квіти й далі, не звертаючи на мене ані найменшої уваги. Я сподівався, що, побачивши мене, вона почне втікати, тому незворушність її поведінки мене ошелешила. Це ж бо так: я мчу полем, наче дикий буйвіл, на жінку, яка

й не думає сходити мені з дороги. Відчуваючи безглуздість своєї поведінки, я сповільнив свій біг.

Кил її між нами лишилося кроків десять, жінка випросталася і згорда поглянула на мене. Я зупинився і почервонім як рак. Може, я й справді її злякав (я деколи хочу переконати себе в цьому), а може, їй стало мене жаль, мло в усякому разі вона спокійно, ба навіть велично пішла собі геть, несучи в руках жовтогарячі й золотаві маки.

Після цього я вже ніколи не псував собі легенів, а вдавався до рушниці. Я зробив також деякі узагальнення. Приміром, що жінки, грабуючи, користуються перевагами своєї статі. Чоловіки більш схильні поважати чужу власність, ніж жінки, а жінки менш за чоловіків бояться зброї. Отож завоювати стільки земель ми змогли завдяки своїм матерям. Ми, англосакси, — раса сухопутних і морських розбійників, і це не диво, коли нас вигодували своїм молоком такі жінки, як ті, що бешкетять на моєму полі.

А грабунок не припинявся. Ані свисток, ані рушниця нічого не могли вдіяти. Городяни були сміливі й безстрашні, та ще я помітив, що вони дуже полюбили "приходити ще раз". Яка з того користь, коли їх проганяли і щоразу дозволяли їм брати собі те, що вони нарвали? Коли проганяєш одну й ту ж людину вдруге й утретє, то дуже кортить побити її до крові. А коли когось опановує таке кровожерне почуття, його доля неприваблива — він опиняється на краю безодні. Не раз ловив я себе на тому, що несвідомо підкидав рушницю, аби підстрелити нещасних порушників закону. А вві сні я вбивав їх найрізноманітнішими способами і вкидав трупи в ополонку. Що не донь мене охоплювало все дужче бажання стрельнути хоча б їм по ногах, і з кожним днем я відчував, що зі мною буде щось не гаразд. Мені ввижалися шибениця й зашморг у мене на шиї — таке сумне майбутнє, що його соромитимуться й жахатимуться мої діти. Я став уже боятися за самого себе, і стурбована Бес потайки вмовляла моїх друзів, щоб ті переконали мене поїхати відпочити. І от саме в цей момент мені майнула рятівна думка: треба ж

відбирати! Якщо їхні напади будуть безрезультатні, то й нападів не буде.

Перший після цього з'явився на моєму полі чоловік. (І чекав на нього... Яка радість! Та це ж іде саме отой І Прийди-ще-раз, самовпевнений від попередніх своїх успіхів. Я недбало перекинув рушницю через ліву руку й рушив до нього.

— Дуже мені прикро турбувати вас через оці маківки, — звернувся я дуже ввічливо, — але, розумієте, вони мені самому потрібні.

Він подивився на мене, не мовивши й слова. Це мала бути чудова картина, чисто як у театрі. Тримаючи рушницю напоготові, виголошуючи своє чемне прохання, я почувався так, наче це не я, а Блек Барт, Джее Джеймс, Джек Шепард, Робін Гуд і багато-багато інших розбійників.

— Ану, ану, — мовив я трохи гостріше, — так, як мало б насувати до нагоди. — Мені прикро, що чиню вам неприємність, але, повірте, мені самому ці маківки потрібні.

Я наче знічев'я перекинув рушницю в праву руку й посміхнувся. Це його переконало. Не кажучи й слова, він простяг квіти мені, а сам задріботів до плоту, але це вже не була давнішня його безтурботна хода, і він уже не нахилявся дорогою, щоб зірвати якусь маківку. Востаннє тоді я бачив цього Прийди-ще-раз. І з очей його було помітно, що я йому не сподобався, і навіть його спина, скільки мені її було видно, виразно не схвалювала моєї поведінки.

Відтоді наше бунгало поринало в маківках. Всі вази, глечики були запорожнені ними. На всіх карнизах, в усіх геть кімнатах пашіли квіти. Величезні букети я дарував своїм друзям, а любі городяни приходили і наривали їх для мене знов і знов.

— Посидьте хвилинку, — кажу я гостеві, що вже зібрався йти додому. І ми сідаємо з ним на затіненому ганкові, а бідолашні городяни аж потіють, рвучи мені квіти під палючим сонцем. Коли в них у руках уже досить моїх жовтих улюбленців, я йду до них з рушницею в руках і звільняю їх від цього тягаря. Таким чином я переконався, що нема лиха без добра.

Та хоч відбирав я квіти успішно, але одне я забув — тих городян дуже й дуже було багато. Забереш в одних — вони не приходять, але ж приходять інші. От і постало переді мною титанічне завдання — переконати всіх городян у тому, що напади на моє поле нічого їм не дадуть. Забираючи в них квіти, я спочатку намагався пояснити їм причину такої своєї поведінки, та скоро облишив це. Даремно я трудив голос. Нічого вони не годні були зрозуміти. Одній жінці, яка натякнула На мою, мовляв, скнарість, я пояснив:

Люба пані, нічого ж лихого я вам не зробив. Але якби я не беріг цих маківок вчора й позавчора, то їх би і і рвали міські орди тоді чи ще й раніше, і ви сьогодні, прийшовши сюди, навіть і не побачили б їх. Маківки, яких вам не можна рвати сьогодні, це ті самі, яких я нікому не дозволяв рвати вчора й позавчора. Отже, як бачте, ви нічого не втратили.

— Але ж сьогодні вони ще е, — відмовила вона, ласо споглядаючи їхню красу та велич.

— Я вам заплачу за них, — сказав мені якось один добродій. (Я саме полегшив його на цілий сніп). Не знаю й сам чому, але я засоромився. Мабуть, просто його слова нагадали мені, що мої квіти можуть давати не лише естетичну насолоду, але й фінансову. Боячись, що мене можуть запідозрити в чомусь лихому, я стиха промовив:

— Я не продаю своїх маківок. Але оці зірвані можете взяти.

Та не минуло й тижня, як той самий чолов'яга прийшов знову.

— Я вам заплачу за них, — сказав він.

— Добре, платіть. Двадцять доларів, будь ласка, — відповів я.

Він витріщився на Мене здивовано і мовчки й сумовито поклав квіти долі.

Але, як і завше, найбезсоромнішою виявилась жінка… Коли я не захотів брати гроші, а вимагав повернути вирвані красуні, ця жінка відмовилася віддати мені їх.

— Як же, я їх рвала, витрачала час. А час — це гроші. Отож заплатіть мені за втрачений час, тоді одержите квіти, — заявила вона.

її щоки так і пашіли обуренням, а обличчя, до речі, Гарненьке, було суворе й рішуче. Та все ж я — горянин, з вона — жінка-городянка, і хоч не хотілося б заходити в деталі, та все ж скажу, що цей букет маківок прикрасив ним бунгало, а жінка пішла без нічого. Що не кажіть, а маківки ж були мої.

— Хіба це ваші, це божі маківки, — сказала одна молоці радикалка, найкращі демократичні почуття якої було ображено, коли вона побачила, як я виганяю городян зі і його поля. І вона аж два тижні смертельно мене ненавиділи. Я відшукав її і все пояснив, все до крихітки. Розповів усе про маківки, як Метерлінк[8] розповів нам про життя бджіл. Я розглянув питання з погляду біології, психології та соціології, висвітлив його з етичного й естетичного боку. Я аж розгарячкувався, ревно жадаючи її переконати. І коли я скінчив, вона ніби й погодилася зі мною, але в глибині душі я чомусь переконаний, що це вона вдала із співчуття.

Щоб мати якусь розраду, я йшов до друзів. Розповідав їм історію маківок. Та вона, здається, не дуже їх цікавила. Я обурювався. Вони дивувалися з моєї поведінки, і навіть ображалися і цікаво поглядали на мене.

— Недобре тільки те й робити, що лаятися через оті маківки, — казали вони. — Це вам не личить.

Від цих друзів я тікав до інших. Хотів виправдатися. Справа ставала життєво важливою: я мусив довести, що маю рацію. Я відчував, що треба все пояснити, хоч добре знав, що той, хто це робить, — пропаща людина. Я переповідав історію маківок знов і знов. Пригадував найменші дрібниці, доповнював її новими деталями. Я договорювався аж до хрипоти, а тоді бачив, що всім це набридло. Вони, для годиться, говорили заспокійливі дурниці, що зовсім не стосувалися цієї справи. Мене брав гнів, і я тікав від них усіх.

І ось лежу я в бунгало, чекаючи на випадкових гостей. Починаючи з ними розмову, я непомітно переходжу до своєї улюбленої теми і слідкую за їхніми обличчями, чи не з'являться там перші ознаки несхвалення: тоді я виливаю їм на голови всю свою лють. Годинами сперечаюсь я з кожним, хто не погоджується зі мною. Я став схожий на того мопассанівського старого[9], який підняв із землі обривок шворки: безупинно пояснюю, а ніхто не розуміє. Я став брутальніше поводитися з розбіжницькими городянами. І вже не маю ніякого задоволення, відбираючи у них квіти, — це стало набридлою, обтяжливою повинністю. Друзі, коли я зустрічаюся з ким у місті, дивляться на мене скоса і щось мимрять собі під ніс. Заходять вони до мене тепер зрідка. Вони бояться. Я зробився вразливий і розчарований, все, що було в моєму житті світлого, здається, зажерло оте золоте поле. Отак доводиться платити за власність.